

állott, hogy választ adhasson az öt feszítő kérdésekre. Volt ereje és képessége ahhoz, hogy személyes indíttatású és adekvát cselekedetekben fejezze ki magát, megélve saját életét.

Kós Károly művészetének igazi mai jelentőségét – az irodalom- és művészettörténeti jelentőségű alkotásait eszközül használó – életének példaszerűségében látom. Tudott bármilyen választott tevékenységében a saját ura maradni, szabad és vidám ember, aki maga szabja meg tevékenysége körét és határait, aki átlátja helyzetét és ebből fakadó feladatait, amelyekhez a maga képessége szerinti és a maga hitvallásának megfelelő művészi formákat meg tudja találni.

G. J.

Kós Károly Csaba utcai háza

Kós Károly építészeti munkássága két szakaszra bontható. Oklevelének elnyerése után szerencsésen sok és nemes feladathoz jutott, amelyek nagy részét azokkal az építész kollégáival közösen oldotta meg, akikkel az egyetemi évek alatt már közös szellemben léptek fel. Közülük is a legmélyebb barátság, legnagyobb nézetazonosság Zrumeczky Dezsőhöz fűzte, akivel együtt tervezte az óbudai református paplakot és a budapesti állatkert épületeinek többségét. Sokat dolgozott Györgyi Dénessel is, de sok tervükből csak a Városmajor utcai iskola épülete valósult meg. A zebegényi katolikus templom Jánszky Béla és Kós Károly terve szerint épült fel. Erdélyi munkáit Kós leginkább egyedül készítette, elsőnek saját szótári házáat, majd szülei kolozsvár-brétfői lakását. Legnagyobb munkája a sepsiszentgyörgyi Székely Múzeum épülete volt, ami egyidőben épült a kolozsvári, Monostori úti református templommal. Néhány lakóházterve valósult még meg Kolozsvárott (itt Toroczkai Wigand Edével közösen), Marosvásárhelyt és Sepsiszentgyörgyön. A háborút közvetlenül megelőzően fejeződött be a Kispeszt, Wekerle-lelepi építkezés, amelynek néhány főtéri épülete és a főtér elrendezési terve származik Kóstól.

Ha azt vesszük figyelembe, hogy mindezt harmincéves korára építette föl, nagyon soknak tűnik. De ha azt nézzük, hogy mi valósult meg terveiből, máris szerényebb az eredmény; ha pedig egész életéhez, építészeti jelentőségéhez, tehetségéhez viszonyítunk, akkor elsősorban az el nem végzett munka nagysága tűnik szemünkbe, azé a munkáé, amelyre hivatott volt, és amelynek elvégzését sorsa nem engedte.

1914–1918-tól haláláig folytatott építészeti tevékenysége nincs részletesen feldolgozva, még csak az általa tervezett épületek pontos jegyzéke sincs összeállítva. Ez a munka persze nem is könnyű, sok épület maga is elpusztult, nemcsak Kós Károly szótári házáinak műtermének teljes, 1945 előtti anyaga. Rengeteg a kis épület, az átalakítás, a kiegészítés. Sok esetben nem volt mód a kivitelezés ellenőrzésére, vagy utóbb alakítottak – szakszerűtlenül – az elkészült házon.

Ez az időszak mégis nagyon nagy jelentőségű, mert a nyomokból következtetni tudunk arra, hogy a századforduló szellemében fogant indulás után milyen értékeket hozott volna létre a későbbi évtizedekben a korábbiakhoz hasonló nagy feladatoknál Kós Károly. Persze nemcsak következtetésekre vagyunk utalva, mert nagy ritkán jelentős feladatokhoz is jutott. Szerencsére Magyarországon – könnyebben tanulmányozható helyen – is felépült két jellegzetes épülete, melyekkel ez idáig a szakirodalom nem foglalkozott. Többi 1914 után épült háza Románia területén található. A két magyarországi épület, melyek távlati ké-